

Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği Çıktı. Ancak...

Gülnaz AĞAR-Günnur BİNİCİ ALTINTAŞ

Toprak; yaşamın başlangıcı için temel kaynaklardan biri.

Toplum olarak birçok anlamlar yüklediğimiz bir varlık.

Öncelikle insan olarak topraktan yaratıldığımızı kabul ediyoruz.

Ona toprak ana diyoruz.

Diğer yandan her türlü tohumu onun bereketli ellerine bırakıyoruz can bulsun, can versin diye.....

Kısaca hem insanların hem diğer canlıların hayat kaynağı toprak.

Ancak bu kadar anlam yükleysek de, geçen zamanda ona yeterli saygıyı göstermedik.

Kimyasal ilaçları ve gübreleri bilinçsizce kullanarak toprağı kirlettik.

Bilinçsiz uygulamalarımızla erozyonu körükledik.

Ülkemizin 77 milyon 797 bin hektar yüzölçümünün yaklaşık %35,6'sı (27 milyon hektar) işlenebilir tarım arazisi.

Bu arazinin %46'sında orta, %8' inde ise şiddetli erozyon tehlikesi var.

Erozyon sonucu her yıl yaklaşık 500 milyon ton verimli toprağımız akarsularla ve rüzgârlarla denizlere veya başka ülke sınırlarına taşınıyor.

Bu miktarın Kıbrıs adası büyüklüğünde ve 20 cm. kalınlığında bir kitle oluşturduğu dikkate alındığında olayın ne kadar ciddi boyutlarda olduğu daha iyi anlaşılıyor.

Topraklarımızı hor kullanıyoruz.

Sanayileşme ve köyden kente göç yeni yerleşim yerlerine ihtiyacı ortaya çıkarıyor.

Plansız ve bilinçsiz yapılaşma, diğer yandan turizm, karayolları, demiryolları vb. yatırımlar ile açık maden ocakları, tuğla-kiremit ocakları ve fabrikaları da tarım alanlarının amaç dışı kullanımında önemli rol oynayan diğer faktörler olarak karşımıza çıkmakta.

Bu konuda yasal düzenlemeler de oldukça geç kaldı.

Süheyla teyzenin portakal bahçesinde villalar yeşerdi.

Zararın neresinden dönülse kârdır diyor, en azından bundan sonra daha dikkatli olunmasını temenni ediyoruz.

Bu anlamda 2005 yılında çıkan Toprak Kanunu ve ardından 15.12. 2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan uygulama yönetmeliği önemli.

Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği ile 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nda öngörülen toprak ve arazi varlığının belirlenmesi, arazi kullanım planlarının yapılması, tarımsal amaçlı arazi kullanım ile toprak koruma plan ve projelerinin hazırlanması, erozyona duyarlı alanların, yeter büyüklükteki tarımsal arazi parsel büyüklüğünün tespiti ve Toprak Koruma Kurulu’nun çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar belirlendi.

Yönetmeliğe göre, Toprak Koruma Kurulu, her ilde valinin başkanlığında, İl Tarım Müdürünün başkan yardımcılığında, Maliye Bakanlığı’nın ildeki üst düzey temsilcisi, konuyla ilgisi ve plan yapma yetkisi gözetilerek vali tarafından belirlenecek.

Kurul; Bayındırlık ve İskân Bakanlığı veya Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, il özel idaresi veya büyükşehir olan illerde büyükşehir belediyesi, diğer illerde il belediye başkanlığı, ilde bulunan üniversitelerin konuyla ilgili fakültelerinden üst düzey temsilcilerinden 3 üye, yine vali tarafından belirlenecek sivil toplum örgütü temsilcisi, ilde faaliyet gösteren TOBB’dan bir temsilci veya Türkiye Ziraat Odaları Birliği temsilciliğinden bir ziraat mühendisi, TMMOB İl Koordinasyon Kurulu ve Ziraat Mühendisleri Odası il temsilciliklerinden isimleri temsilciliklerince bildirilecek 3 üyeden olmak üzere toplam 9 üyeden oluşacak.

Kurulun sekretarya hizmetlerini İl Tarım Müdürlüğü yapacak.

Yönetmelikte Toprak Koruma Kurulu’nun görevleri;

- ❖ Arazi kullanılan tüm faaliyetlerde, arazinin korunması, geliştirilmesi ve verimli kullanılmasına yönelik inceleme, değerlendirme ve izleme yapmak, ortaya çıkan olumsuzlukları belirlemek, toprak korumayı ve bununla ilgili sorunları giderici önlemleri almak, geliştirmek, uygulanmasını sağlamak için görüş oluşturmak,
- ❖ Arazi kullanımını gerektiren tüm girişimleri yönlendirmek üzere, yerel plan veya projelerin uygulanması amacıyla takibini yapmak,
- ❖ Toprak koruma önlemlerinin yerine getirilmesi sürecini yerel ölçekte izlemek, değerlendirmek ve çözümleyici öneriler geliştirmek, hazırlanacak toprak koruma ve arazi kullanım planları doğrultusunda, yerel ölçekli yıllık iş programları için görüş oluşturmak ve uygulamaya konulmasının takibini yapmak,
- ❖ Ülkesel, bölgesel veya yerel ölçekli yapılan planlar arasındaki uyumu denetlemek,
- ❖ Kanunda yer alan konularla ilgili başvuruları almak ve ilgililere aktarmak,
- ❖ Kanun ve bu Yönetmelik kapsamında verilen diğer görevleri yapmak

şeklinde belirlenmiş durumda.

Kurul, üyelerin tekliflerinden kurul başkanınca belirlenen gündemi görüşmek üzere, her ayın ilk haftası toplanacak ve kararlar üye sayısının 3/5 inin oyu ile alınacak.

Toprak ve arazi ile ilgili sınıflama, etüt, analiz ve değerlendirmeye yönelik sistemler, standartlar ve çalışma kriterleri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek.

Ülke genelinde yapılacak toprak ve arazi varlığının belirlenmesi çalışmalarında; 4342 sayılı Mera Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu ve diğer özel kanunlar kapsamında bulunan araziler ile 3194 sayılı İmar Kanununa göre onaylı imar planı bulunan arazilere ilişkin bilgi ve veriler, ilgili kurum, kuruluş ve yerel yönetimler ile koordineli çalışılarak toplanacak.

Tarım arazileri belirlenen kriterlere uygun olarak toprak ve arazi bilgilerini içerecek şekilde köy, belde, ilçe, il, ülke bazında sıralı olarak tespit edilecek ve veri tabanı oluşturulacak.

İdari sınırlarda belirsizlik olması halinde ise tahmini sınır esas alınacak.

Veri tabanı ve haritaların hazırlanması çalışmalarının koordinasyonu ile ilgili hususlar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek, standartlar ise Bakanlıkça hazırlanacak veya hazırlattırılacaktır.

Her türlü toprak veya arazi sınıflaması çalışmalarında 6.5.1960 tarihli ve 7472 sayılı Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun ve buna bağlı olarak 24.1.1992 tarihli ve 21121 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuş olan Ziraat Mühendislerinin Görev ve Yetkilerine İlişkin Tüzüğün yetki verdiği teknik elemanların sorumluluğunda, Bakanlığın belirleyeceği standartlara uygun olarak toprak ve arazi etütleri yapılacak veya yaptırılacaktır.

Bu çalışma sonucu hazırlanan harita ve raporlar ülke ve bölge düzeyinde Bakanlık ve illerde valiliklerce onaylanacaktır.

Ayrıca, toprak koruma ve arazi değerlendirmesine yönelik proje ihtiyacı, tarım arazileri sınıfları ve arazi yetenek sınıfları; Bakanlık tarafından düzenlenen hizmet içi eğitiminden geçmiş en az iki ziraat mühendisi tarafından da arazi ve/veya toprak etütleri yapılmak suretiyle belirlenebilecektir.

Arazi kullanım planları Bakanlık veya Bakanlığın koordinasyonu altında ilgili valiliklerce hazırlanır veya hazırlattırılacaktır.

Arazi kullanım planları hazırlanırken öncelikle ülkesel ve bölgesel planlamalara temel oluşturan ve diğer fiziki planlamalara veri teşkil eden; su potansiyeli, toprak verileri ve haritaları esas alınacaktır.

Ulusal kalkınma stratejileri kapsamında sektörel gelişim potansiyeli ve nüfus gözetilerek çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda mevcut ve gelecekte oluşacak potansiyel arazi kullanım türleri ve özellikleri ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile yerel düzeyde etkileneceklerin katılımı ile belirlenecektir.

Arazinin özellikleri gözetilerek farklı kullanımlar karşısındaki davranışlarını ortaya çıkarmak için toprak ve arazi etütlerine dayanılarak yapılan arazi kullanım planları ile; yerel, bölgesel ve ülkesel ölçekte tarım arazileri, mera arazileri, orman arazileri, özel kanunlarla belirlenen alanlar, yerleşim-sanayi-turizm alanları, sosyal ve ekonomik amaçlı altyapı tesisleri ile diğer arazi kullanım şekillerini ve ileriye yönelik sürdürülebilir arazi kullanım türlerini gösteren rapor ve haritalar hazırlanacak.

Arazi kullanım planlarının hazırlanması ile ilgili diğer arazi değerlendirme ve çalışma kriterleri, Bakanlık tarafından belirlenecek.

Arazi kullanım planlarında tarım arazileri olarak belirlenen alanlar; toprağın derinliği, taşlılığı ve diğer fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri ile eğimi, konumu gibi arazi faktörleri, iklim şartları ve yapılacak tarımsal faaliyetlerin özellikleri göz önüne alınarak, toprak kaybı ve arazi bozulmasına neden olmayacak şekilde nasıl kullanılması gerektiği tarımsal amaçlı arazi kullanım plan ve projelerinde belirlenecektir.

Toprak işleme, sulama, münavebe şekilleri, anızın değerlendirilmesi, sekileme, çevirme duvarı vb. arazi iyileştirme ve toprak korumaya yönelik projeler; en az bir uzman ziraat mühendisi sorumluluğunda çiftçilerin ve arazi sahiplerinin görüşleri alınarak valiliklerce hazırlanacak veya hazırlattırılacak.

Hazırlanan projelerin ekonomik, ekolojik ve toplumsal yönden toprak koruma kurullarının uygun görmesi halinde valiliğe sunulacak, valilikçe onanacak ve uygulanacaktır.

Plan veya projenin uygulanacağı arazilerin büyüklüğü ve sınırlarının tespitinde; en küçük idari sınırlar dikkate alınarak toprak özellikleri, topografya, kullanım şekli yönünden benzer özelliklerine sahip ve doğal olaylar ve kullanımlar karşısında benzer davranışlar gösteren yerler bloklar halinde belirlenerek kayıt altına alınacak ve veri tabanı oluşturulacaktır.

Blok sınırlarının tespitinde yol, kanal, dere, tepe, akarsu gibi değişmeyen sınırlar esas alınacaktır. Blok içerisinde birden fazla parsel ve tarımsal faaliyet olabilir.

Tarım arazilerinde parsel büyüklüğü yörelere göre toplumsal, ekonomik ve ekolojik veriler gözetilerek belirlenecektir.

Belirlenen parsel büyüklüğü; mutlak tarım arazileri ve özel ürün arazilerinde 1 hektar, dikili tarım arazilerinde 0,5 hektar, örtü altı tarımı yapılan arazilerde 0,3 hektar ve marjinal tarım arazilerinde 2 hektardan küçük olmamak kaydı ile tarım makinelerinin arazi bozulmasına neden olmadan verimli çalışmasını mümkün kılacak büyüklükte oluşturularak kullanılacaktır.

Tarım arazileri bu büyüklüklerin altında ifraz edilemeyecek ve bölünemeyecektir.

Ancak çay, fındık, zeytin gibi özel iklim ve toprak istekleri olan yerler ile seraların bulunduğu alanlarda, yörenin arazi özellikleri daha küçük parsellerin oluşmasını

zorunlu kılıyor ise yukarıda belirtilen parsel büyüklüklerinden daha küçük parseller oluşturulabilecektir.

Toprak koruma projesine ihtiyaç olup olmadığına ve projenin içeriğine İl Tarım Müdürlükleri tarafından arazi ve/veya toprak etütleri yapılarak karar verilecektir.

Kentsel yerleşim amaçlı imar planı bulunan yerler dışında zorunlu olarak kazı veya dolgu gerektiren herhangi bir arazi kullanım faaliyeti sonucu, toprak yapısının bozulması, drenajın engellenmesi, tuzlanma, alkalileşme, erozyon, heyelan ve benzeri nedenlerle toprak kaybı ve arazi bozulması söz konusu ise, araziye kullananlar tarafından en az bir uzman ziraat mühendisi sorumluluğunda ilgili mühendislerce toprak koruma projesi hazırlanacak, valilikçe uygun görülmesi halinde onaylanacak ve uygulattırılacaktır.

Projeye ihtiyaç olup olmadığına karar verilmesinden bu konuda etüdü yapanlar ve araziye kullananlar, projenin uygun olup olmadığından projeyi hazırlayanlar ve onaylayanlar, projenin uygulanmasından arazi sahipleri ve kullananlar sorumlu olacaklardır.

Projenin uygulanacağı alanın yeri, yapılacak tarım dışı faaliyetin niteliği, bu faaliyetten dolayı çevre arazilerde meydana gelecek muhtemel toprak kayıpları ve arazi bozulmaları ile bu olumsuzlukları giderecek tedbirlere projede yer verilecektir.

Heyelan, sel ve rüzgâr gibi doğal olaylar sonucu meydana gelen toprak kayıplarını önlemek için valilikler toprak koruma projelerini hazırlattırarak, uygulamasını yapacak veya yaptıracaktır.

Doğal ve yapay olaylar sonucu toprağın fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerinin bozulup bozulmadığının tespiti çalışmaları arazide ve/veya laboratuvar ortamında yapılarak veya yaptırılarak ilgili kurul veya kurullarca tespit edilecektir.

Kurul/kurullar hazırladıkları erozyona duyarlı alanlarla ilgili görüşü Bakanlar Kurulu Kararı alınmak üzere Tarım ve Köyişleri Bakanlığına göndereceklerdir.

Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce onaylanmış veya halen çalışmaları devam eden her türlü ölçekte hazırlanmış arazi kullanım planları ve alt yapı projeleri yeniden değerlendirilecektir.

Lüzum görülmesi halinde güncelleştirilecektir.

Erozyona duyarlı alanların belirlenmesi ve korunması ile ilgili çalışma kriterleri, havzanın ekonomik, ekolojik ve toplumsal özellikleri dikkate alınarak Bakanlık tarafından belirlenecektir.

Ancak, yapılan incelemeden de görüldüğü üzere yönetmelik hükümleri açık değildir. Üzerinde çalışılıp netleştirilmesi gereken pek çok konuyu barındırmaktadır.

Toprak ve arazi ile ilgili sınıflama, etüt, analiz ve değerlendirmeye yönelik sistemlerin, standartların ve çalışma kriterlerinin, veri tabanı ve haritaların hazırlanması

AR& GE BÜLTEN

ARAŞTIRMA VE MESLEKLERİ GELİŞTİRME MÜDÜRLÜĞÜ
OCAK

çalışmalarının koordinasyonu ile ilgili hususların, arazi kullanım planlarının hazırlanmasına dönük değerlendirme ve çalışma kriterleriyle erozyona duyarlı alanların belirlenmesi ve korunması ile ilgili çalışma kriterlerinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca henüz belirlenmemiş olması, Yönetmeliğin, dolayısıyla 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun hayata geçirilmesini geciktirmektedir.

Bu yönetmeliğin uygulanabilmesi için belirsiz kalan noktalarla ilgili mevzuatın bir an önce hazırlanarak yayınlanması gerekmektedir.